

Reactie Hobéon internetconsultatie Wet accreditatie op maat

Context

Hobéon is als evaluatiebureau zeer nauw betrokken bij accreditatie in het hoger onderwijs. In eerdere (in)formele gelegenheden is door Hobéon gereageerd op de kamerbrieven Accreditatie op maat I, II en III en het rapport 'Accreditatie op maat' van de Stuurgroep accreditatiestelsel 3.0.¹

Uiteraard hebben wij met interesse kennis genomen van de concepttekst van de Wet accreditatie op maat zoals deze in het kader van de internetconsultatie is te raadplegen. In deze notitie geven wij beknopt een reactie op enkele elementen uit het wetsvoorstel.

Reactie op concept

In haar kamerbrief accreditatie op maat I stelt de minister: "Ik wil een accreditatiestelsel dat meer vorm is gegeven vanuit vertrouwen, waarin de student centraal staat, de docent meer eigenaar is, verbeterpunten herkenbaar zijn voor docenten, er een beter evenwicht is tussen ervaren lasten en baten en met meer ruimte voor vernieuwing en verbetering". Wij onderschrijven de ambitie van de minister om stevig in te zetten op een stimulerende kwaliteitscultuur in het hoger onderwijs. En vanzelfsprekend leveren ook wij graag een bijdrage aan het realiseren daarvan.

Wij zijn ook blij dat in het voorstel, mede op basis van talrijke evaluaties, wordt geconcludeerd dat het accreditatiestelsel een krachtig en goed functionerend stelsel is dat zich ook in de juiste richting (door)ontwikkelt (p.19-20).

Zoals ook wordt opgemerkt in het voorstel zijn of worden al een veelheid aan maatregelen genomen om belangrijke doelstellingen uit het voorstel te realiseren.² Uit de toelichting bij het voorstel maken wij op dat er daarnaast 'structurele wijzigingen' nodig zijn om de beschreven aandachtspunten (samengevat: ervaren lasten, balans verantwoord-verbeteren, eigenaarschap en beloning verdiend vertrouwen) aan te pakken (p.23-24).

Naar onze mening ontbeert het wetsvoorstel Accreditatie op maat in de huidige vorm echter een (strikte) noodzaak. De veronderstelling is kennelijk dat voor de beschreven aandachtspunten (deels) wetswijziging noodzakelijk is, althans dat de voorgestelde wetswijzigingen daarvoor noodzakelijk zijn. Wij plaatsen hieronder een aantal kritische kanttekeningen bij de voorstellen. Daarenboven moeten wij helaas vaststellen dat een aantal mogelijke wijzigingen juist niet zijn opgenomen die *wel* een bijdrage (kunnen) leveren aan het realiseren een stimulerende kwaliteitscultuur.

Accreditatie vervalt niet automatisch

Uit de toelichting bij het voorstel lijkt te kunnen worden geconcludeerd dat een opleiding automatisch een accreditatie verliest. Op het moment echter dat de opleiding tijdig een aanvraag voor her-accreditatie indient wordt een bestaande accreditatie van rechtswege verlengd in het geval NVAO niet tijdig op de aanvraag besluit (art. 5a.9 lid 8 WHW). Daarmee is, uitzonderingsgevallen zoals het niet aanvragen van een her-accreditatie daargelaten, feitelijk geen sprake van een 'automatisch verlies'. Immers een opleiding zal pas de accreditatie verliezen op het moment dat NVAO, op basis van het tijdig ingediende rapport van het visitatiepanel, van mening is dat niet wordt voldaan aan de eisen uit het accreditatiekader.

¹ Een deel van onze inbreng is samengevat in 2 weblogs Uitgebracht in september 2015: 'Accreditatie 3.0: Extended peer review'

(http://www.hobéon.nl/actueel/weblogs/weblogs_item/t/accreditatie_3_0_extended_peer_review)

en 'Accreditatie 3.0: Verantwoording in verhouding tot ruimte voor verbetering'

(http://www.hobéon.nl/actueel/weblogs/weblogs_item/t/accreditatie_3_0_verantwoording_in_verhouding_tot_ruimte_voor_verbetering)

² Gewezen wordt op onder andere aanpassingen in het accreditatiekader (in concept inmiddels gerealiseerd) en de werkwijze en onderlinge samenwerking tussen instellingen, NVAO, visitatiepanels en evaluatiebureau (continu onderwerp van gesprek).

De voorgestelde wijziging is onzes inziens dan ook louter een cosmetische wijziging. Feitelijk moet de opleiding immers nog steeds elke 6 jaar een accreditatie aanvragen. Bezwaarlijk is bovendien dat deze cosmetische wijziging buitenproportioneel veel wijziging vergt van bestaande bepalingen.

Voorgaande laat onverlet dat ook wij van mening zijn dat het principe van 'verdiend vertrouwen' leidend zou moeten zijn. In plaats van een cosmetische wijziging had dan echter meer voor de hand gelegen om mogelijk te maken dat opleidingen op een meer proportionele (of risico-gerichte) wijze kunnen worden beoordeeld. Met andere woorden, leg op basis van het principe van verdiend vertrouwen in de beoordeling accenten waar deze gerechtvaardigd zijn bijv. op basis van eerdere accreditaties, uitkomsten ITK en signalen.

Accreditatie onder voorwaarden

Zoals ook blijkt uit de toelichting gaat het ook hier om een cosmetische wijziging: "Het principe van vertrouwen leidt tevens tot een andere benaming voor de herstelperiode." Want: "de term 'herstel' leidt tot een negatiever beeld dan gerechtvaardigd." Hoewel een cosmetische wijziging, kunnen we ons vinden in dit positievere taalveld. Het brengt ook meer tot uitdrukking een van de uitgangspunten van het wetsvoorstel, namelijk de grotere nadruk op de verbeterfunctie van het stelsel.

Betere balans tussen verantwoorden en verbeteren

Wij zijn van mening dat het kunnen realiseren van een stimulerende kwaliteitscultuur in het hoger onderwijs gebaat is bij het herijken van de (dis)balans tussen de verbeterfunctie en de verantwoordingsfunctie. Het wetsvoorstel pakt onzes inziens op dit punt onvoldoende door.

Uitgangspunt zou, onzes inziens, namelijk moeten zijn dat bij de verantwoording (in vorm van formele accreditatie) enkel en alleen centraal staat of basiskwaliteit wordt geleverd. Met de Onderwijsraad zijn wij van mening dat formele accreditatie zich dient te beperken "tot een toetsing op minimumstandaarden".³ Door de verantwoordingsfunctie van het accreditatiestelsel te concentreren op de vraag of basiskwaliteit wordt geleverd kan het bestaande accreditatiekader en de daarmee samenhangende procedure nog flink worden afgeslankt (bijv. door het lean en mean kader in combinatie met risicogerichte focus op eindniveau).

Door de verantwoording en derhalve de formele accreditatie door NVAO te beperken tot basiskwaliteit (pass/fail, evt. onder voorwaarden) komt er meer ruimte voor een ontwikkelingsgericht gesprek dat bijdraagt aan kwaliteitsverbetering (op opleidingsniveau) en zullen bovendien de ervaren lasten dalen, zo is onze stelling. Het zowel kunnen beoordelen op basiskwaliteit als het faciliteren van een toekomst- en gericht ontwikkelingsgericht gesprek vergt veel van de auditvaardigheden van een visitatiepanel / commissie van deskundigen en in het bijzonder de voorzitter, reden ook waarom wij pleiten voor een 'extended peer review'.⁴

Wij vinden het merkwaardig dat de enige voorstellen die in het wetsvoorstel zijn opgenomen t.a.v. de disbalans feitelijk visitatiepanels (en instellingen) voorschrijven hoe het rapportage en beoordelingsproces moet worden ingericht. Wat is, zo vragen wij ons af, hiervoor de noodzaak? Waarom kan een keuze voor wijze van rapportage en inrichting (fasering) gesprekken niet worden overgelaten aan (het overleg tussen) instellingen en visitatiepanels (evaluatiebureau 's)? Voor ons staat centraal dat het accreditatiestelsel instellingen en professionals moet accommoderen en faciliteren. Dat vergt dus een zekere flexibiliteit in het stelsel, bijv. tot uiting komend in meerdere varianten waaruit instellingen en professionals kunnen kiezen.

In meer algemene zin merken wij overigens op dat meer flexibele vormen van opleidingsbeoordeling mogelijk en wenselijk zijn. Binnen de bestaande kaders zijn hiervoor overigens ook mogelijkheden, zoals de praktijk ook laat zien. Laat onverlet dat het loslaten van een

³ Onderwijsraad, Kwaliteit in het hoger onderwijs, 2015, p.56

⁴ Dit pleidooi hebben wij uitgewerkt op ons weblog:

http://www.hobeon.nl/actueel/weblogs/weblogs_item/t/accreditatie_3_0_extended_peer_review

verplichte clusterbeoordeling en vervanging door een vrijwillige clusterbeoordeling het makkelijker maakt om alternatieve modellen van opleidingsbeoordelingen te faciliteren.

Meer eigenaarschap

Terecht wordt erop gewezen dat we toe moeten naar een kwaliteitscultuur waarin de docent als professional in de lead is; de docent moet ruimte hebben én voelen om zijn/haar rol te pakken. Onze veronderstelling is dat een goede docent een intrinsieke motivatie heeft om te werken aan de verbetering van de kwaliteit van het door hem aangeboden onderwijs. Verder snappen docenten ook echt wel dat een bepaalde mate van verantwoording noodzakelijk is. De uitdaging voor veel instellingen is de docent te betrekken bij het (interne) accreditatieproces (bestaande uit zowel een component verantwoording als een component verbetering). Dit is mutatis mutandis ook van toepassing op studenten.

Docenten leveren een bijdrage aan een opleiding, dit is het 'product' dat de docent/professional levert en waar samenleving hen voor betaalt. Ongeacht welk modaliteit (instellingsaccreditatie, instellingstoets, uitgebreide/bepaalde beoordelingen) betekent dit dat er externe opleidingsbeoordelingen⁵ moeten plaatsvinden die de onderwijskwaliteit zoals docenten (en studenten) die ervaren centraal stellen. Dus, inhoudelijke profiel opleiding (beoogde resultaten), visie op hoe het onderwijs wordt aangeboden (incl. didactische en pedagogische kwaliteiten), toetsvormen en -systematiek en het gerealiseerde niveau c.q. leeruitkomsten.

Overig

In artikel 5.3 lid 1 sub d wordt een volkomen onderwijscyclus voor aspirant rechtspersonen hoger onderwijs in de wetgeving verankerd. Onzes inziens is deze eis buitenproportioneel zwaar voor potentiële nieuwe toetreders en biedt bovendien het wettelijke stelsel met een Toets Nieuwe Opleiding onder voorwaarden voldoende waarborgen.⁶

Conclusie

In het wetsvoorstel is opgenomen dat voor lang niet alle verbeteringen in het accreditatiestelsel een wetswijziging noodzakelijk is. Gewezen wordt op onder andere aanpassingen in het accreditatiekader (in concept inmiddels gerealiseerd) en de werkwijze en onderlinge samenwerking tussen instellingen, NVAO, visitatiepanels en evaluatiebureau (continu onderwerp van gesprek) e.e.a. om ervaren lasten te verminderen. Met enige ironie moeten we vaststellen dat de in het wetsvoorstel voorgestelde wijzigingen juist het risico in zich dragen om een bijdrage te leveren aan een lastenverzwaring!

Onze conclusie is dan ook dat de voorgestelde wijzigingen in de Wet accreditatie op maat een noodzaak ontberen. Een wetswijziging achten wij pas zinvol indien daarin daadwerkelijk wijzigingen zijn opgenomen die blijf geven van fundamentele wijzigingen die bijdragen aan het realiseren van een stimulerende kwaliteitscultuur.

⁵ Nb: we spreken hier bewust over beoordelingen en niet over accreditaties.

⁶ Een nader argumentatie is door een van onze adviseurs uitgewerkt in een bijdrage voor Scienceguide: <http://www.scienceguide.nl/201604/geen-wetswijziging-voor-nieuw-ho.aspx>